

- ☼ שם העבודה : חוויית הפרידה עקב המעבר מבית המשפחה למסגרת חוץ ביתית
- ☼ שנה : 2006
- ☼ מס' קטלוגי : 543
- ☼ שם המגיש : גרייצר נטע
- ☼ עבודת גמר לתואר מוסמך, בה"ס לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל-אביב

תקציר המחקר

מטרת המחקר הנוכחי הייתה ללמוד כל חוויית המעבר מבית המשפחה למסגרת חוץ ביתית – מוסדית עבור אנשים עם פיגור שכלי. המחקר התבסס על הגישה האקולוגית אשר מדגישה את המשמעות הסובייקטיבית שהפרט מייחס לאירועי חייו {Green1991} ומבוססת על ההנחה כי צורכיהם ובעיותיהם של אנשים ממוקמים באינטראקציה בין אדם וסביבה {1979 Germain}. כמו גם בשל עיסוקה בשאלת ההלימה { goodness of fit } בין האדם וסביבתו, ביחסי כוח חברתיים ותיקון מצבים של חוסר שיוויון על בסיס לקויות פיזיות ומנטליות {Germani & Gitlman1987}. גישה תיאורטית נוספת שהנחתה מחקר זה הייתה תפיסתו הסוציולוגית של גופמן {1961 Goffman} וזאת משום היותה נדבך מרכזי בהבנת מאפייניו של "המוסד הטוטאלי" { Total Institution } והשפעותיו על הפרט המתגורר בו. שיטת המחקר התבססה על הפרדיגמה האיכותנית-נטורליסטית. משתתפי המחקר נבחרו באמצעות מדגם קריטריון {Criterion sampling} נתוני המחקר נאספו באמצעות ריאיונות עומק חצי מובנים המונחים על –ידי מדריך ריאיון. ניתוח הנתונים חל על 13 ריאיונות של משתתפים משלוש מסגרות מוסדיות. ניתוח תוכן של הריאיונות נעשה במטרה לגבש תיאור קבוצתי של חוויית המעבר למסגרת המוסדית מתוך ראיית החוויה שכל מרואיין נתן לאירוע. בתהליך ניתוח הנתונים זוהו ארבע תימות מרכזיות. התמה הראשונה כונתה "סביב המעבר". תמה זו כללה שלוש תמות :

- א. בחינת מקומו של המרואיין על פני רצף פאסיבי-אקטיבי סביב המעבר מאופן הצגת הדברים נראה כי ראשיתו של תהליך המעבר מאופיין בפאסיביות של המרואיינים {הם נלקחים כחפץ ללא ידיעה} והמשכו, ברב המקרים, בתגובה אקטיבית שמבוטאת בהתנהגות אנטיגוניסטית ובהחצנת רגשות של חוסר שביעות רצון וביטויי מצוקה.
- ב. הצגת הסיבות המוצהרות כמו גם הסיבות הלא פומביות למעבר, היינו, שלא נאמרו במפורש כגורם למעבר אבל המרואיין חש אותן ככאלו. הסיבות הלא מוצהרות עסקו בהכרה של המרואיינים בחוסר הרצון / יכולת של הוריהם להמשיך ולדאוג לצרכיהם ברמה היומיומית אם לאור התנהגותם האגרסיבית או לאור מוגבלות ההורים.
- ג. מחשבות, רגשות ופעולות סביב המעבר-המרואיינים התייחסו לשלושה פרקי זמן מרכזיים : טרום מעבר, המעבר ולאחר המעבר. כל אחת מתקופת זמן אלו ניתן לאפיין במחשבות,

רגשות ופעולות וכן בהתנהגויות שמלוות אותה ומאופיינות באמביוולנטיות, מחד, ציפיות ומחשבות אופטימיות לקראת הבאות ומאידך, מחשבות ורגשות שמבטאים חשש, פחד ואי הסכמה. אם זאת חוסר הסכמה זו כאמור, בוטאה ברוב המקרים באופן פסיבי. בלט הקושי שנבע מחוויית חוסר הברירה שעמה נאלצים לחיות ומההכרה כי מעבר מבית למוסד הוא לא נורמלי.

התמה השניה, עסקה בקשר עם המשפחה. בתוך תמה זו ישנה חלוקה לשתי תת תימות: האחת, מתארת את חוויית הדחייה והנטישה, כפי שעולים בריאיונות, והשניה מלמדת על מערכת יחסים המאופיינת מחד בכעס ואשמה ומאידך בתלות של המרואיין במשפחתו ובקשר הקבוע עמם.

התמה השלישית עיקרה החלומות והפנטזיות של המרואיינים למציאות אחרת. תימה זו הוצגה בשלושה חלקים: תפיסות סטריאוטיפיות שפיתחו המרואיינים על העולם שבחוץ, רצון להיות במקום / מצב אחר רחוק מהמציאות הנוכחית וחיפוש אחר "הגואל" שיציל.

התמה הרביעית עסקה בהשוואת בין החיים לפני המעבר למסגרת המוסדית והחיים כיום. תמה זו כוללת: אמירות שמבטאת געגוע לבית המשפחה כמקום שמספק צרכים בסיסיים, צרכי ביטחון ומימוש עצמי. תת תימה שנייה מכונה "המוסד זה לא בית" והיא עוסקת במחשבות וברגשות המרואיינים בהקשר לחוויית החיים במוסד, המשכה בשאלה "האם אני שייך"? ומסתיימת ב"פתרון הקונפליקט"- ניסיונם של המרואיינים להתמודד עם המציאות החדשה של חייהם למרות הקשיים. ממצאי המחקר עלו על שתי סוגיות מרכזיות לדיון: המוסד זה לא בית ודפוס פסיבי אקטיבי. סוגיית ה"מוסד זה לא בית" דנה שאלה מה טיבו של המוסד כחלופה לבית המשפחה? ונבחנה אל מול משמעויות המושג "בית". סוגיית הפסיבי-אקטיבי מרכזית בשל היותה מלמדת על חוויית המעבר כחווייה שבה הפרט אינו חש שותף-חווייה של תלות וסבילות בהחלטות משמעותיות שקשורות לחייו. השלכות ממצאי המחקר נבחנו ביחס לפיתוח שירותים וכלי התערבות מתאימים לקראת ובמהלך מעבר של אנשים עם פיגור שכלי למסגרות חוץ ביתיות, כמו גם לפיתוח ידע ותשתית למחקרים נוספים.